

ORASAM

Analiz

OCAK 2024 / NO 13

Bağımsız Devletler Topluluğu

Dr. Zalina Adobaşeva, Hanzada Nazarbekova (Uluslararası İlişkiler, 4.sınıf)

1. Giriş

BDT, 1991'de SSCB'nin dağılımı ile Rusya önderliğinde eski Sovyet Cumhuriyetlerinin, Baltık ülkeleri dışında, oluşturduğu bölgesel örgüttür. BDT'nin işlevleri, üyelerinin ekonomileri, dış ilişkileri, savunma, göç politikaları, çevre koruma ve kolluk kuvvetleri ile ilgili politikalarını koordine etmektir. Örgüt, geniş bir alanı kapsayarak "devletler arasında dostluk, komşuluk, uluslararası rıza, güven, karşılıklı anlayış ve karşılıklı yarar sağlayan iş birliği ilişkilerini daha da geliştirmeye ve güçlendirmeye hizmet etmektedir"¹

2. Kısa Tarihi

BDT'nin kökeninde Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve çeşitli eski Sovyet devletlerinin işbirliğinin yeni bir ittifak içinde devam edebileceği umutları bulunmaktadır. BDT, 8 Aralık 1991'de Belarus Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu ve Ukrayna başkanları tarafından imzalanan anlaşma ile kurulmuştur. İki hafta sonra 21 Aralık 1991'de Alma-Ata'da on bir egemen devletin başkanı, bu Anlaşmayla Azerbaycan Cumhuriyeti, Ermenistan Cumhuriyeti, Belarus Cumhuriyeti, Kazakistan Cumhuriyeti, Kırgız Cumhuriyeti, Moldova Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu, Tacikistan başlanmıştır. 2018 yılında Ukrayna silahlı kuvvetleri ile

Cumhuriyeti, Türkmenistan, Özbekistan Cumhuriyeti ve Ukrayna'nın eşit prensipte Bağımsız Devletler Topluluğu oluşturduğunu vurgulayan bir Protokol imzalamıştır². Alma-Ata Deklarasyonu, eşitlik ilkesine dayalı olarak eski Sovyet ülkeleri arasında işbirliğini kolaylaştırmayı ve askeri güçlerin birleşik komutasını ve nükleer silahlar üzerinde ortak kontrolü sürdürmeyi amaçlamıştır³.

Tarafsız statüde olan Türkmenistan tam üye değildi, örgüt içinde belirsiz bir statüye sahipti⁴. 1993 yılında bir iç savaşla mücadele eden Gürcistan, kurulduktan kısa bir süre sonra ittifaka katılmıştır. Ağustos 2008'de, Rusya ile Gürcistan arasındaki ayrılıkçı Güney Osetya bölgesi üzerindeki düşmanlıkların artmasının ardından Gürcistan, BDT'den çekilme niyetini açıklamıştır. Çekilme Ağustos 2009'da tamamlanmıştır. Ukrayna BDT içinde belirsiz bir statüye sahipti. Belovezh ve Alma-Ata anlaşmalarını imzalarken, 1993 BDT Şartı'nı imzalamamıştır. Ancak Ukrayna, Serbest Ticaret Bölgesi gibi BDT'nin bazı organlarına katılmıştır.

Rusya ile Ukrayna arasında Özerk Kırım Cumhuriyeti konusunda anlaşmazlıklar ve ardından 2014 yılında Ukrayna'nın doğusunda benzer bir vekâlet savaşının patlak vermesi ile Ukrayna BDT'de konumunu düşünmeye başlamıştır. 2018 yılında Ukrayna silahlı kuvvetleri ile

¹ Internet-Portal SNG, Istoriçeskaya Spravka, <https://e-cis.info/page/3509/80648/>. Erişim tarihi 20.03.23.

² Age, <https://e-cis.info/page/3509/80648/>. Erişim tarihi 22.03.23.

³ Fuad Hüseyinov, "Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Oluşumunun Hukuki Boyutları", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 52/4, 2003, s. 394-396.

⁴ Hümbet Aslanov, Bağımsız Devletler Topluluğu Üyesi Devletlerin Topluluğa Farklı Yaklaşımlarının Karşılaştırılması (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, 2009, s. 16-28.

BDT farklı alanlarda etkinlik ve faaliyet göstermektedir. Bunlardan bazıları insani iş birliği, parlamentolar arası işbirliği, bölgeler arası ve sınır ötesi işbirlikleri, genel politika konuları, hukuki işbirliği, güvenlik alanında işbirliği, devletlerarası bilimsel ve teknik bilgi alışverişi alanında işbirliği, finans işbirliği, ekonomik işbirlikleridir.¹⁰

Güvenlik İş Birliği

BDT'de iş birliğinin önemli yönlerinden biri güvenlik ve savunmadır.

Güvenlik İş birliğinin Amaç ve Hedefleri:

- Bölgede kolektif güvenliğin sağlanması;
- Terörizme, aşırılığa ve organize suçlara karşı mücadele;
- Katılımcı ülkelerin egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün korunması.

İş Birliği Mekanizmaları:

- BDT Kolektif Güvenlik Anlaşması (KGA).
- Toplu Güvenlik Konseyi (SCB).
- Güvenlik konularında organlar ve yapılar.

Güvenliğin Ana İş Birliği Alanları:

- Askeri iş birliği: ortak askeri tatbikatlar, deneyim paylaşımı, silah ve askeri teçhizat alanında iş birliği.
- Terörle mücadele: bilgi alışverişi, operasyonların koordinasyonu, terörist tehdide karşı ortak önlemlerin geliştirilmesi.
- Organize suçla mücadele: kolluk kuvvetlerinin iş birliği, operasyonel bilgi alışverişi, suç faaliyetlerini engellemek için ortak operasyonlar.¹¹

Savunma Bakanları Konseyi (SBK), askeri politika ve iş birliğini ele almak amacıyla 1992 yılında kurulan BDT kurumsal yapısında kilit bir organdır. SBK'nin halen Askeri-Teknik Komite ve Askeri-Bilimsel Konsey gibi işlevsel organları vardır, ancak Rus etkisi baskındır ve Rus askeri personeli Sekreterlik ve SBK'da üst sıralarda yer almaktadır. Kazakistan, 2004 yılında Karargâhın kaldırılması çağrısında bulunmuş ve Rusya teklifi isteksizce desteklemiştir.¹²

Terörle Mücadele Merkezi

BDT, 11 Eylül 2001'de gerçekleştirilensaldırılarından buyana terörle mücadele çabalarına katılmaktadır. Toplum üyeleri,

1999 yılında Terörle Mücadelede İş Birliği Antlaşmasını imzalamış ve ardından 2000 yılında Uluslararası Terörle Mücadeleye Yönelik ilk BDT Programı kabul edilmiştir. BDT bir Terörle Mücadele Merkezi (TMM) oluşturmuştur, Merkezin çabalarını BM'nin terörle mücadele araçlarıyla koordine etmektedir. 2005 yılında, terörizm ve diğer aşırılık yanlısı faaliyetlerle mücadelede bilgi alışverişine ve terörist, aşırılık yanlısı faaliyetlerle mücadeleye ilişkin bir antlaşmayı içeren yeni bir iş birliği programı benimsemiştir. BDT Parlamentolar Arası Asamblesi bu konulara ilişkin örnek bir ceza kanunu üzerinde çalışmıştır.¹³

TMM uluslararası kuruluşlar ile birlikte hareket etmektedir. 2018 yılında TMM ile BM arasında bir Mutabakat Zaptı imzalanmıştır. Belgenin imzalanması, her iki tarafın terörle mücadelede ortak projeler ve programlar başlatmasına, BM'nin Küresel Terörle Mücadele Stratejisini desteklemesine, bilgi alışverişinde bulunmasına ve ortak faaliyetler yürütmesine olanak sağlamıştır. 2021 yılında TMM, savunmasız nesnelere terörist tehditlerden korumaya yönelik BM Küresel Uzman Ağına katılmıştır. TMM, BM Güvenlik Konseyi'nin yaptırım komiteleri için tematik brifingler düzenlemekte ve terörle mücadele kararlarının izlenmesinde ve uygulanmasında bölgesel uzman olarak yer almaktadır. Yetkili makamların çalışanlarının becerilerini geliştirmek için Bişkek'teki AGİT Program Ofisi ile birlikte eğitim kursları düzenlenmiştir. 2022 yılında ŞİÖ, BDT ATC ve KGAÖ'nün Terörle Mücadele ve Aşırılıkla Mücadele Sekreteriyasının ortak tutumu konusunda anlaşma imzalanmıştır. TMM, Interpol Genel Sekreteriyasının Kalkan projesine aktif olarak katılmaktadır.¹⁴

"2001 yılından beri BDT üyesi ülkelerin yetkili makamlarının ortak terörle mücadele tatbikatları BDT Komitesi'nin himayesinde yürütülmektedir.

- Tatbikatların amacı: terör saldırılarını önlemek ve engellemek için üzerinde anlaşmaya varılan ortak eylemlerin algoritmalarının çalışılmasının yanı sıra özel hizmetlerin ve güvenlik kurumlarının terörizme karşı ortak mücadele hazırlıklarının artırılması.

- Ortak terörle mücadele tatbikatları, endüstriyel, spor, ulaşım ve enerji tesisleri gibi kritik altyapı tesislerinde ve halkın kitlesel konaklama tesislerinde yürütülmektedir.

¹⁰ Internet-Portal SNG, Napravleniya Sotrudničestva, <https://e-cis.info/cooperation/>, Erişim tarihi 11.04.23.

¹¹ Internet-Portal SNG, Sotrudničestvo v Sfere Bezopasnosti, <https://e-cis.info/cooperation/2828/>. Erişim tarihi 12.04.23.

¹² SIPRI, SIPRI Yearbook 2007 Armaments, Disarmament and International Security, Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 171.

¹³ SIPRI, a.g.e., s. 173-174.

¹⁴ ATTSI SNG, Mezhdunarodnoye Sotrudničestvo, <https://www.cisatc.org/1289/9141>. Erişim tarihi 25.04.23.

Donets Havzası'ndaki Rus destekli paramiliter birimler arasındaki çatışmalar sonucunda Ukrayna Cumhurbaşkanı Petro Porosenko, Ukrayna'nın BDT üyeliğini resmen geri çekmiştir⁵.

3. Hedefi

BDT Tüzüğü'ne uygun olarak, Topluluğun hedefleri şunlardır:

- "Siyasi, ekonomik, çevresel, insani, kültürel ve diğer alanlarda iş birliğinin gerçekleştirilmesi;
- Üye devletlerin ortak ekonomik alan çerçevesinde kapsamlı ve dengeli ekonomik ve sosyal gelişimi, devletlerarası iş birliği ve entegrasyon;
- İnsan haklarının ve temel özgürlüklerinin, uluslararası hukukun ve AGİT belgelerinin evrensel olarak kabul edilen ilkelerine ve normlarına uygun olarak sağlanması;
- Üye devletler arasında uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında iş birliği, silahların ve askeri harcamaların azaltılması, nükleer ve diğer kitle imha silahlarının ortadan kaldırılması, evrensel ve tamamen silahsızlanmanın sağlanması için etkili önlemlerin uygulanması;
- Üye devletlerin vatandaşlarına Topluluk genelinde özgürce iletişim kurma ve hareket etme konusunda yardımcı olma;
- Hukuki ilişkilerin diğer alanlarında karşılıklı hukuki yardım ve iş birliği;
- Üye devletler arasındaki anlaşmazlıkların ve çatışmaların barışçıl çözümü."⁶

4. Organları

Bağımsız Devletler Topluluğu çerçevesinde, 66 sanayi iş birliği organı da dâhil olmak üzere 84 organ kurulmuştur. Topluluğun çerçevesinde Devlet Başkanları Konseyi, Hükümet Başkanları Konseyi, Dışişleri Bakanları Konseyi, Ekonomik Konsey, Savunma Bakanları Konseyi, Sınır Kuvvetleri Komutanlığı Konseyi, Parlamentolar Arası Asamble, Ekonomik Mahkeme gibi yasal organları aracılığıyla iş birliği yapılmaktadır. Aşağıda kilit organlar

hakkında bilgi verilmektedir.⁷

BDT Başkanları Konseyi, en yüksek organdır; üyelerin ortak çıkarlarını görüşür ve devletler faaliyetlerine ilişkin ilke konularda karar alır.

Hükümet Başkanları Konseyi, ortak çıkar, ekonomik, sosyal ve diğer alanlarda üye devletlerin yürütme makamları arasında iş birliğini koordine eder.

BDT Dışişleri Bakanları Konseyi, üye devletlerin dış politikada iş birliği sağlayan ana yürütme organıdır.

BDT Ekonomik Konseyi, BDT başkanları çerçevesinde benimsenen anlaşmaların uygulanması ve işleyişi hakkında Hükümet Başkanlarına bilgi sağlayan ana yürütme organıdır.

BDT Ekonomik Mahkemesi, ekonomik ilişkilerde uyuşmazlıkların çözümünü ve BDT katılımcılarının ve devletlerin ekonomik taahhütlere ve anlaşmalara uyulmasını sağlamaktadır.

BDT Parlamentolar Arası Asamblesi, BDT üyeleri parlamentolarının istişarelerde bulunmasını ve BDT içinde iş birliği konularının tartışılmasını sağlamakta ve ulusal parlamentoların faaliyet alanlarında ortak öneriler geliştirmektedir.

BDT İcra Komitesi, BDT'nin tek daimi yürütme ve koordinasyon organıdır.

Daimi Tam Yetkili Temsilciler Konseyi, Devlet Başkanları Konseyi, Hükümet Başkanları Konseyi ve Dışişleri Bakanları Konseyi arasındaki karşılıklı etkileşimi artırmayı amaçlamaktadır.⁸

BDT Ekonomik Konseyi Bünyesindeki Ekonomik İşler Komisyonu belgelerin taslaklarının incelenmesini sağlamakta ve serbest ticaret bölgesinin kurulması da dâhil olmak üzere ekonomik ve sosyal alanlarda BDT üyesi ülkelerin konumlarını koordine etmektedir. Ayrıca BDT Ekonomik Konseyi üyeleriyle iş birliği yapmakta ve devletlerarası ekonomik ve sosyal organların çalışmalarını koordine etmektedir.

BDT Sektörel İşbirliği Organları, BDT Tüzüğüne uygun olarak ekonomik, sosyal ve diğer alanlarda üye devletler arasında iş birliği yapılması amacıyla kurulan organlardır.⁹

5. Etkinlikler ve Faaliyetler

⁵ Internet-Portal SNG, Istoricheskaya Spravka, <https://e-cis.info/page/3509/80648/>. Erişim tarihi 20.03.23.

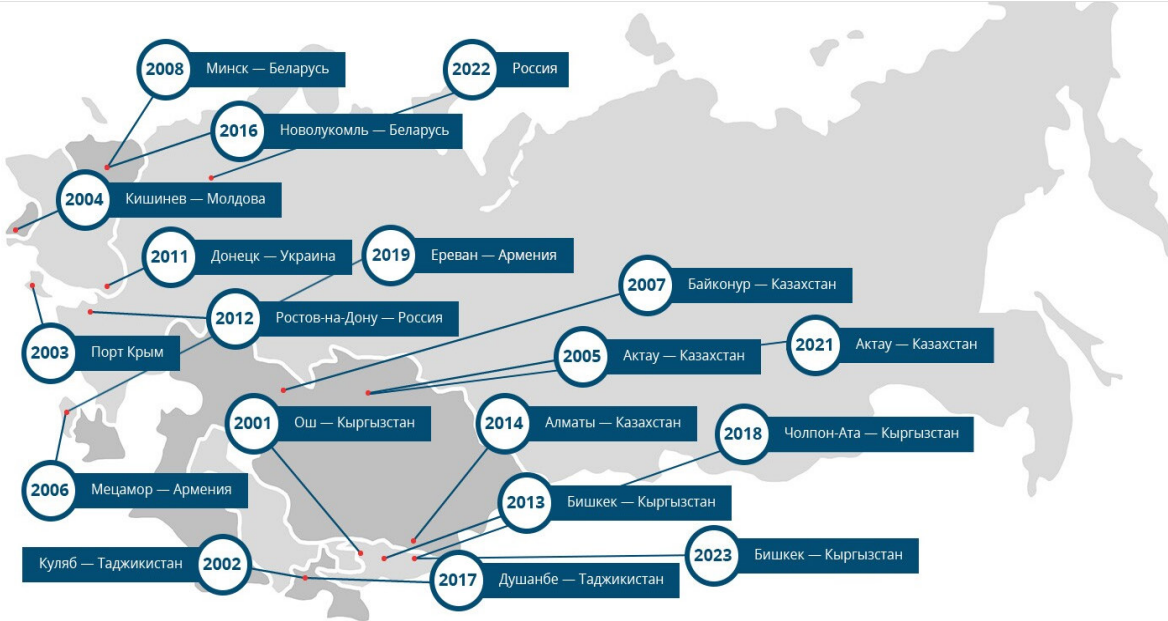
⁶ Internet-Portal SNG, USTAV Sodrujestva Nezavisimih Gosudarstv (md.2) (22.01.1993). <http://cis.minsk.by/reestr2/doc/187#text>. Erişim tarihi 24.03.23.

⁷ Internet-Portal SNG, Informatsiya ob Organah SNG. <https://e-cis.info/page/3367/79789/>. Erişim tarihi 24.03.23.

⁸ Yasemin Uğur Çam, "Avrasya Bölgeselciliğinde Örgütlerin Rolünü Anlamak: Bağımsız Devletler Örneği", Alaeddin Yalçinkaya ve Derya Tuğlu (ed.). Avrasya Stratejileri: İlişkiler, Örgütler, Politikalar. Ankara: Astana Yayınları, 2019, s. 30-33.

⁹ Internet-Portal SNG, Informatsiya ob Organah SNG, <https://e-cis.info/page/3367/79789/>, Erişim tarihi 24.03.23.

- Tatbikatlar hazırlanırken bölgedeki gerçekoperasyonel durum ve terörist tehditlerin seviyesi dikkate alınır.”¹⁵

BDT Üyesi Ülkelerin Ortak Terörle Mücadele Tatbikatları¹⁶

Birleşik Hava Savunma Sistemi (BHSS), 12 BDT üyesinden 10'unun katıldığı, BDT'nin askeri-politik faaliyetleri doğrultusunda çalışan en önemli işlevsel unsurdur. Bununla birlikte, bazı ülkeler katılmayı bırakıp doğrudan Rusya ile etkileşime girmeyi tercih ettikleri için BHSS'in etkinliği azalmaktadır. Rusya, BHSS'in uygulanabilirliğini korumaya çalışmaktadır. Rusya üç bölgesel alt grup kurmuş, ancak KGAÖ gibi diğer iş birliği forumlarının rekabetiyle karşı karşıya kalmıştır.

Son on yıldaki gelişmelere bakılırsa, BDT'nin Birleşik Hava Savunması, ortaya çıkan tehditlerle mücadele çerçevesinde hava savunma sistemlerini modernize etmeye odaklanmıştır. Bu, eski sistemlerin yükseltilmesini

ve yenileriyle değiştirilmesini, yeni teknolojilerin entegre edilmesini ve üye devletler arasındaki koordinasyonun ve iletişimin iyileştirilmesini içermektedir.

2017'de BHSS, Rusya, Belarus, Ermenistan, Kazakistan ve Kırgızistan'dan hava savunma birimlerini içeren "Boyevoye Sodrujestvo-2017" adlı ortak bir tatbikat gerçekleştirmiştir. Tatbikat, füze ve hava saldırılarına karşı koymaya ve hava savunma sistemlerinin birlikte çalışabilirliğini geliştirmeye odaklanmıştır.¹⁷

Ekonomik İş Birliği

BDT, üyeleri arasında ekonomik iş birliğini teşvik

¹⁵ ATTSI SNG, Koordinatsionno-operativnaya Deyatelnost, <https://www.cisatc.org/1289/133>. Erişim tarihi 25.04.23.

¹⁶ ATTSI SNG, BDT Üyesi Ülkelerin Ortak Terörle Mücadele Tatbikatları, (dijital görsel) <https://www.cisatc.org/>. Erişim tarihi 26.05.25.

¹⁷ Ministerstvo Oborony Rossiyskoy Federatsii (11.09.2017), Uçastniki Sovmestnogo Uçeniya «Boyevoye Sodrujestvo-2017» Zaverşili Peredislo-katsiyu v Punkty Postoyannogo Bazirovaniya. https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12141888@egNews. Erişim tarihi 21.04.23.

imzalanmıştır: Ermenistan, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Rusya, Tacikistan ve Ukrayna.¹⁸

2. Avrasya Ekonomik Birliği (AEB). 2015 yılında Rusya, Belarus, Kazakistan, Ermenistan ve Kırgızistan'ı içeren Avrasya Ekonomik Birliği kurulmuştur. AEB malların, hizmetlerin, sermayenin ve emeğin serbest dolaşımını da dâhil olmak üzere üyeleri arasındaki ekonomik entegrasyonu derinleştirmeyi amaçlamaktadır.¹⁹ AEB ayrıca Vietnam, İran ve Sırbistan da dâhil olmak üzere diğer bazı ülkelerle serbest ticaret anlaşmaları imzalamıştır.²⁰

3. Ortak Ekonomik Alan. 2012 yılında BDT üyeleri arasında birleşik bir ekonomik alan oluşturmayı amaçlayan Ortak Ekonomik Alanın (OEA) Kurulmasına İlişkin Antlaşma imzalanmıştır. OEA'nın malların, hizmetlerin, sermayenin ve emeğin serbest dolaşımını kolaylaştırması hedeflenmiştir.²¹

4. Yatırım İş Birliği. BDT üye ülkeleri de kendi aralarında yatırım iş birliğini geliştirmek için çaba sarf etmektedir. 2021 yılında BDT Parlamentolar Arası Asamble, BDT üye ülkeleri arasında yatırım iş birliğine ilişkin model bir yasa kabul etmiştir. Yasa, yatırım politikalarını uyumlu hale getirerek ve sınır ötesi yatırımlar için yasal bir çerçeve sağlayarak üye devletler arasındaki yatırım akışlarını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır.²²

5. 2020 yılında BDT, üye devletler arasındaki ekonomik iş birliğini geliştirmeyi, ticareti ve yatırımı teşvik etmeyi ve bölgedeki iş ortamını iyileştirmeyi amaçlayan 2030 yılına kadar Ekonomik Kalkınma Stratejisini benimsemiştir. Temel amaç sürdürülebilir ekonomik kalkınma için elverişli koşulların oluşturulması, yaşam standardının artırılması ve BDT üyesi ülkelerin vatandaşlarının refah düzeyini yükseltmesidir.²³

Sosyal İş Birliği

BDT'nin aktif olduğu alanlardan biri sosyal iş birliğidir. Sosyal iş birliği devletler arasında kültür, eğitim, bilim ve diğer alanlarda iş birliğinin geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. BDT, üye devletlerinin sosyal koşullarını

iyileştirmeyi amaçlayan bir dizi program ve girişim uygulamıştır. Bunların arasında en önemli projelerden biri BDT üyesi devletlerin Devletlerarası İnsani İşbirliği Fonu'dur (DİİF). Fon, 2006 yılında Anlaşmayla kurulmuştur. Ermenistan, Beyaz Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Tacikistan ve Özbekistan DİİF'nin başlıca katılımcılarıdır. 2008 yılında Azerbaycan ve Moldova ise 2014 yılında fona katılmıştır. Fonun temel amacı, BDT'de ortak insani alanın ve kültürler arası diyalogun gelişimine katkıda bulunmaktır. Fon kültür, eğitim, bilim, kültürel mirasın korunması, bilgi ve kitle iletişim, spor, turizm ve gençlerle çalışma gibi çeşitli alanlarda gerçekleştirilen ortak etkinlikleri desteklemektedir. DİİF'nin faaliyetlerinin finansmanı, katılımcı devletlerin sermaye katkıları ve projelerin uygulanmasına gönüllü katkılar yoluyla sağlanmaktadır. 2007-2018 yılları arasında DİİF, tüm BDT üyesi ülkelerin topraklarında 735 çok taraflı projeyi gerçekleştirmiştir.²⁴

2008 yılında BDT üyesi devletler, Devletlerarası İnsani İş Birliği Fonu (DİİF) desteğiyle "BDT Ağ Üniversitesi'nin Kurulması" projesini başlatmıştır. 29 Mayıs 2020'de BDT Hükümet Başkanları Konseyi toplantısında BDT Ağ Üniversitesi'nin kurulması ve işletilmesine ilişkin Anlaşma imzalanmıştır. Temel amacı, BDT üyesi ülkelerin üniversitelerini tek bir eğitim alanının parçası haline getirmek, öğrencilerin ve öğretmenlerin akademik hareketliliğini geliştirmek, kültürler arası diyalogu teşvik etmek ve BDT üyesi ülkelerin halklarının kültürel mirasının korunmasını sağlamaktır. Konsorsiyumda BDT üyesi 9 ülkeden 39 önde gelen üniversite bulunmaktadır: Azerbaycan, Ermenistan, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Rusya Federasyonu, Tacikistan ve Ukrayna.²⁵

BDT ülkeleri arasında kültür alanındaki iş birliğinin ana yönleri:

- Kültürel mirasın korunması ve yaygınlaştırılması: kültürel anıtların, arşivlerin, geleneklerin ve dillerin korunması ve tanıtımı için programların geliştirilmesi ve

¹⁸ CCIS, Commonwealth of Independent States (CIS), <https://www.ccis-expertise.com/en/cis-export>. Erişim tarihi 27.04.23

¹⁹ EAEU, Dogovor O Evraziyskom Ekonomičeskom Soyuze, <https://docs.eaeunion.org/ru-ru/Pages/DisplayDocument.aspx?s=bef-9c798-3978-42f3-9ef2-d0fb3d53b75f&w=632c7868-4ee2-4b21-bc64-1995328e6ef3&l=540294ae-c3c9-4511-9bf8-aaf5d6e0d169&EntityID=3610>. Erişim tarihi 27.04.23.

²⁰ EAEU, Mejdunarodniye Dogovori S Tretimi Stranami, <https://docs.eaeunion.org/> Erişim tarihi 26.04.23.

²¹ EAEU, Timeline. <http://www.eaeunion.org/?lang=en#about-history>. Erişim tarihi 27.04.23.

²² Mejparlamentskaya Assambleya Gosudarstv-Učastnikov Sodruzhestva Nezavisimikh Gosudarstv. Modelniy Zakon O regional'nih investitsionnih proyektah (16.04.21), https://iacis.ru/baza_dokumentov. Erişim tarihi 26.04.23.

²³ Internet-Portal SNG. Reşeniye o Strategii ekonomičeskogo razvitiya Sodruzhestva Nezavisimih Gosudarstv na period do 2030 goda (29.05.2020), <http://cis.minsk.by/reestr2/doc/6229#text>. Erişim tarihi 27.04.23.

²⁴ Internet-Portal SNG, O deyatelnosti Mejdunarodnogo fonda gumanitarnogo sotrudničestva gosudarstv – učastnikov SNG, <https://e-cis.info/cooperation/3690/81473/>. Erişim tarihi 03.05.25.

²⁵ Internet-Portal SNG, O Setevom universitete SNG (2022/2023 god), <https://e-cis.info/cooperation/3063/>. Erişim tarihi 02.05.23.

uygulanması.

• Kültürel programların ve projelerin değişimi: festivallerin, sergilerin, konserlerin, tiyatro yapımlarının, edebi forumların ve diğer kültürel etkinliklerin organizasyonu.

• Kültürel endüstrilerin gelişimi: sinematografinin, müzik endüstrisinin, güzel sanatların, edebiyatın ve kültürel alanın diğer dallarının desteklenmesi ve geliştirilmesi.

Bu yönde "Topluluğun Kültürel Başkentleri", "BDT Ülkelerinin Altın Film Koleksiyonu", "Topluluğun Değerli Kolyesi", "ART EXPO" gibi BDT üyeleri arasında farklı projeler ve programlar gerçekleştirilmektedir.²⁶

Devletlerarası Bilgi Havuzu (IIP), 31 Ekim 2008 tarihinde yedi BDT ülkesinden on televizyon ve radyo şirketi arasında bir anlaşma çerçevesinde kurulmuştur. IIP'nin temel amacı, katılımcılar arasında profesyonel televizyon materyallerinin hızlı ve ücretsiz olarak paylaşılmasını sağlamak ve BDT'de ortak bir bilgi alanı oluşturmaktır.

Video paylaşımı SD ve HD formatlarında gerçekleştirilirken, proje koordinasyonu ve ekipmanın sağlanması Mir yayın şirketi tarafından gerçekleştirilmektedir. 2018'e kadar IIP katılımcıları 30 binden fazla video paylaşmıştır.²⁷

2017 yılında BDT ülkeleri arasında Bilim ve İnovasyon Alanında İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmanın amacı, bilimsel araştırmalarda iş birliğinin geliştirilmesi, bilimsel bilginin paylaşılması, ileri teknolojilerin iletilmesi ve ortak araştırma projeleri için koşulların oluşturulmasıdır.²⁸

Genel Olarak BDT'deki Başlıca Sosyo-Ekonomik Göstergeler²⁹

	Yıl						
Genel olarak BDT rakamları	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Gayri safi yurtiçi hasıla (sabit fiyatlarla), bir önceki yıla göre%	98,4	100,6	102,3	102,9	102,5	97,5	104,7
Sanayi üretimi (sabit fiyatlarla), bir önceki yıla göre%	99,5	101,6	103,9	103,8	103,2	98,0	106,0
Tarım ürünleri (sabit fiyatlarla), bir önceki yıla göre%	101,7	105,2	101,9	101,4	103,2	99,8	103,1
Sabit varlıklara yapılan yatırımlar (sabit fiyatlarla), bir önceki yıla göre%	91,7	99,3	106,5	107,6	105,1	96,5	107,3
Taşımacılık işletmeleri tarafından malların taşınması (boru hattı taşımacılığı olmadan), bir önceki yıla göre%	97,0	102,0	104,0	103,0	99,9	97,0	103,0
Yolcuların ulaşım işletmeleriyle taşınması, bir önceki yıla göre%	97,0	98,0	100,0	99,5	99,0	72,0	110,0
Perakende ticaret cirosu (sabit fiyatlarla), bir önceki yıla göre%	91,3	97,5	101,9	103,5	103,0	97,9	108,0
Halka ücretli hizmetler (sabit fiyatlarla), bir önceki yıla göre%	99,6	101,0	101,5	101,6	100,9	85,1	117,0
Sanayi ürünleri üreticilerinin fiyat endeksi, bir önceki yılın Aralık ayına kadar Aralık ayında %	111,9	112,9	110,5	111,9	97,3	103,9	132,5
Tüketici fiyat endeksi, bir önceki yılın Aralık ayına kadar Aralık ayında %	116,1	107,0	106,3	106,2	105,0	106,0	109,1
Yerleşik nüfus (yılın başında), milyon kişi	282,0	283,0	284,0	285,0	286,0	286,0	287,0

²⁶ Internet-Portal SNG, O sotrudničestve gosudarstv – uçastnikov SNG v oblasti kulturi v 2022 godu, <https://e-cis.info/cooperation/3143/106623/>. Erişim tarihi 02.05.23.

²⁷ Internet-Portal SNG, Sodrújestvo jurnalistov. Mejgosudarstvennomu informatsionnomu pulu – 10 let (31 oktyabrya 2018 god), <https://e-cis.info/cooperation/3017/91229/>. Erişim tarihi 03.05.23.

²⁸ Internet-Portal SNG, O sotrudničestve gosudarstv – uçastnikov SNG v sfere nauki, tehnologiy i innovatsiy, <https://e-cis.info/cooperation/3690/81469/>. Erişim tarihi 02.05.23.

²⁹ Internet-Portal SNG, O sotrudničestve gosudarstv – uçastnikov SNG v sfere nauki, tehnologiy i innovatsiy, <https://e-cis.info/cooperation/3690/81469/>. Erişim tarihi 02.05.23.